

Ἡ πρώτη Ἰλωση τῆς Πόλης*

ἀπὸ τοὺς Φράγκους
πρὶν 800 χρόνια

*Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου
π. Γεωργίου Μεταλληνοῦ
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου*

ἸΝ ἡ 29η Μαΐου εἶναι ἡμέρα πένθους γιὰ τὸν Ἑλληνισμό, διότι φέρνει στὴ μνήμη μας τὴν Ἰλωση τῆς Πόλης ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς τὸ 1453, ἄλλο τόσο ἀποφρὰς εἶναι γιὰ τὸ Γένος μας καὶ ἡ 13η Ἀπριλίου, διότι κατ' αὐτὴν ἔπεσε ἡ Πόλη τὸ 1204 στοὺς Φράγκους.

Τὸ δεύτερο γεγονός δὲν ὑστερεῖ καθόλου σὲ σημασία καὶ συνέπειες ἔναντι τοῦ πρώτου. Αὐτὴ εἶναι σήμερα ἡ κοινὴ διαπίστωση τῆς ἱστορικῆς ἔρευνας.

Ἀπὸ τὸ 1204, ἡ Πόλη, καὶ σύνολη ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Νέας Ρώμης, δὲν μπόρεσε νὰ ξαναβρεῖ τὴν πρώτη της δύναμη. Τὸ φραγκικὸ χτύπημα ἐναντίον της ἦταν τόσο δυνατό, πὸ ἐκτοτε ἡ Κωνσταντινούπολη ἦταν «μὴ πόλη καταδικασμένη νὰ χαθεῖ» (Ἑλ. Ἀρβελέρ).

Ἀξίζει, συνεπῶς, μὴ θεώρηση τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, ἔστω καὶ στὰ περιορισμένα ὄρια ἐνὸς ἄρθρου.

* * *

1 ΣΤΙΣ 13 Ἀπριλίου 1204, ἔπειτα ἀπὸ μὴ πεισματικὴ καὶ μακρόχρονη πολιορκία, κατελάμβαναν οἱ Φραγκολατίνοι Σταυροφόροι τὴν Κωνσταντινούπολη.

Ἡ χριστιανικὴ Αὐτοκρατορία τῆς Ρωμανίας/Βυζαντίου ἔσβηνε κάτω ἀπὸ τὸ θανάσιμο πλήγμα τῆς φραγκικῆς Δύσεως.

Τὸ γεγονός αὐτὸ ἦταν σημαντικώτατο σὲ δύο κατευθύνσεις

α) ἐσωτερικά, διότι σφράγισε καθοριστικὰ τὴν περαιτέρω πορεία τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ

β) ἐξωτερικά, διότι καθόρισε ἐπίσης τελεσίδικα τὶς σχέσεις μὲ τὴ Δύση, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀνερχόμενη δύναμη τῶν Ὁθωμανῶν.

Ἡ τραγικὴ ἱστορικὴ ἐπιλογὴ τοῦ Ρωμαίου, ποὺ ἐκφράζεται μὲ τὸν γνωστὸ ἐκεῖνο λόγο «*κρειττότερον (..) φακίολιον (..) Τούρκων ἢ καλύπτρα λατινική*», ὑποστασιώνεται στὰ 1204, ὅταν πλέον ἀποκαλύπτονται ἀδιάστατα οἱ διαθέσεις τῆς Φραγκιάς ἔναντι τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀνατολῆς.

Ἀπὸ τὸ 1095 ἀρχίζουν οἱ Σταυροφορίες, ἐκστρατεῖες δηλαδὴ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου τῆς Εὐρώπης, μὲ σκοπὸ, κατὰ τὶς ἐπιφανειακὰς διακηρύξεις, τὴν ἀπελευθέρωση καὶ ὑπεράσπιση τῶν Ἁγίων Τόπων.

Στὶς ἐπιχειρήσεις αὐτές, ποὺ κράτησαν ὡς τὸ ΙΕ' αἰῶνα, πρωτοστατοῦσαν οἱ ἐκάστοτε Πάπες, διότι ἦσαν «*ἱεροὶ πόλεμοι*» κατὰ τῶν ἀπίστων.

Βέβαια, ἡ ἔρευνα ἔχει ἐπισημάνει στὶς ἐκστρατεῖες αὐτὲς καὶ ταπεινὰ ἐλατήρια, λ.χ. τυχοδιωκτισμὸ, δίψα πλουτισμοῦ κ.ἄ.

Εἶναι ὅμως σήμερα πέρα ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία, ὅτι οἱ Σταυροφορίες κύριο σκοπὸ εἶχαν τὴ φραγκικὴ κυριαρχία στὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολὴ καί, τελικά, τὴ διάλυση τῆς Ὁρθοδόξου Αὐτοκρατορίας τῆς Νέας Ρώμης, ποὺ ἦταν τὸ ἐμπόδιο στὸν ἐπεκτατισμὸ καὶ τὰ μονοκρατορικὰ σχέδια τῆς μετακαρλομάγνειας Φραγκοσύνης.

Τὸ 1204, ἡ Ἄλωση τῆς Πόλης ἀπὸ τοὺς Φράγκους, ἡ διάλυση τῆς «*Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας*» καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα Φραγκοκρατία ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἐκτίμηση αὐτήν.

* * *

2 ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ τοῦ 1204 συνδέονται μὲ τὴν Δ' Σταυροφορία. Ἡ σχετικὴ βούληση γι' αὐτήν, ἐκφράσθηκε τὸ 1199 μὲ τὴν εὐλογία τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ' (1198-1216), «*πνευματικοῦ πατέρα*» τῶν δύο βασικῶν ἐπεκτατικῶν μέσων τῆς φραγκο-

παπικῆς ἐξουσίας, τῆς «*Ιεράς Ἐξετάσεως*» (Inquisitio) καὶ τῆς Οὐνίας (ὡς ιδέας).

Συνεργάτης αὐτόκλητος παρουσιάσθηκε ὁ δόγης (δούκας) τῆς Βενετίας Δάνδολος, μὲ τὸ στόλο του.

Σπουδαῖο ἱστορικὸ πρόβλημα εἶναι ἡ ἐκτροπὴ τῆς Δ΄ Σταυροφορίας ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Τόπους πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολη. Ἦταν σκοπὸς ἀνομολόγητος, ἢ τραγικὴ σύμπτωση;

Ἡ πλειονότητα τῶν ἱστορικῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἀδέσμευτων, δέχεται τὸ πρῶτο. Ἐπρόκειτο γιὰ καλὰ ὀργανωμένο σχέδιο, ποὺ ἀποσκοποῦσε στὸ νὰ δοθεῖ ἰσχυρὸ κτύπημα στὴ Ὁρθόδοξη Αὐτοκρατορία, ποὺ περνοῦσε περίοδο κάμψεως, λόγῳ τῆς ἐντάσεως τοῦ τουρκικοῦ κινδύνου.

Κατὰ τὰ δυτικὰ Χρονικά, μάλιστα, κάποιοι Λατίνοι ἄρχοντες ἀρνήθηκαν νὰ συμμετάσχουν, ὅταν ἔμαθαν τὴν ἀλλαγὴ τοῦ σκοποῦ τῆς Σταυροφορίας. Οἱ περισσότεροι, ὅμως, συμβιβάσθηκαν ἀπὸ οἰκονομικὴ ἀνάγκη.

Ἐμειναν κυρίως οἱ «*μηυμένοι*» στὴ συνωμοσία κατὰ τῆς Νέας Ρώμης, κάτω ἀπὸ τὴν «*πνευματικὴ*» ἡγεσία τοῦ Πάπα καὶ τῆ στρατιωτικῆ τοῦ Δόγη, ποὺ μετέβαλε τὴν Βενετία σὲ θαλασσοκράτειρα δύναμη, μὲ τὴν ἐκμηδένιση τοῦ «*Βυζαντίου*».

Ὁ Βενετικὸς στόλος μετέφερε στὴν Προποντίδα ἄγριες μάζες Φλαμανδῶν, Φράγκων, Γερμανῶν, ἐγκληματίες, καιροσκόπους. Ἡ ἀμοιβὴ τοῦ Δόγη: ἡμισὴ λεία ἀπὸ τὴ λεηλασία τῆς πλουσιότερης πρωτεύουσας τοῦ τότε κόσμου.

* * *

3 BEBAIA, τὰ φραγκοπαπικὰ σχέδια διευκολύνθηκαν ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ἀρρυθμία τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἀπὸ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα ἄρχισε προοδευτικὰ ἡ παρακμὴ της. Τὸ 1071, στὸ Ματζικέρτ, ὁ «*βυζαντινὸς*» στρατὸς δέχθηκε μεγάλῃ ἤττα ἀπὸ τοὺς Σελτζούκους Τούρκους, μὲ συνέπεια τὴν ἀπώλεια μεγάλου τμήματος τῆς Μ. Ἀσίας.

Παράλληλα (1071) χάθηκε τὸ τελευταῖο ἔρεισμα τῆς Κωνσταν-

Ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος Γ΄
(1198-1216)

τινουπόλεως στην Ἰταλία, ἡ Βάρις (Bari), πέφτοντας στὰ χέρια τῶν Νορμανδο-φράγκων.

Οἱ ἀνορθωτικὲς προσπάθειες τῶν Κομνηνῶν δὲν εἶχαν σημαντικὰ ἀποτελέσματα καὶ τὸ κράτος ὑποχωρεῖ σταδιακὰ στὴν οἰκονομικὴ ἰσχὺ τῶν ἰταλικῶν πόλεων.

Ἡ Αὐτοκρατορία παραχωρεῖ σημαντικὰ προνόμια στὴ Βενετία, Πίζα καὶ Γένουα, μὲ ἀντάλλαγμα στρατιωτικὴ βοήθεια. Τὸ ἀποτέλεσμα, ὅμως, ἦταν νὰ δημιουργηθοῦν ἀκμαῖες δυτικὲς παροικίες στὴν Ἀνατολή, μεταβάλλοντας τὸ ἔδαφος τῆς Αὐτοκρατορίας σὲ δικό τους ἐμπορικὸ χῶρο.

Οἱ Ἰταλο-φράγκοι ἐδραιώθηκαν στὴν Ἀνατολὴ καὶ ἐνίσχυσαν τὴ βουλμία τῆς εὐρύτερης φραγκικῆς οἰκογένειας.

Ἀλλὰ καὶ τὸ κοινωνικὸ κλίμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦταν τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀρκετὰ ἀντίξοο.

Ἡ Πόλη ἔχει πιά ἀπομονωθεῖ καὶ ἀναπτύσσονται φυγόκεντρες τάσεις, λόγῳ τῆς δυσαρέσκειας τῶν ἐπαρχιῶν. Διοίκηση καὶ πολίτες συναγωνίζονται μεταξύ τους σὲ διαφθορά.

Οἱ φορολογίες εἶναι δυσβάστακτες καὶ βαρύνουν τοὺς πολίτες τῶν ἐπαρχιῶν. Ἡ κεντρικὴ ἐξουσία ἀμφισβητεῖται καὶ σημειώνονται ἐπαναστατικὰ κινήματα.

Ἡ φήμη γιὰ τὴ μυθώδη πολυτέλεια τῆς Πόλης καὶ τῶν κατοίκων της εἶχε διαδοθεῖ καὶ στὴ Δύση, μὲ εὐλογες συνέπειες. Τὰ ἀμύθητα πλούτη τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔτρεφαν τὴ φαντασία τῶν πολλῶν καὶ διευκόλυναν τὰ ἐπεκτατικὰ σχέδια τῶν λίγων, τῆς φραγκικῆς ἡγεσίας.

Βέβαια, οἱ ἀνύποπτοι ἐπαρχιωῶτες τῆς Αὐτοκρατορίας εἶδαν στὴν ἀρχὴ ὡς θεῖα τιμωρία τὴν καταστροφὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Φράγκους, ὁ δὲ ὄχλος της ἔλαβε μέρος στὴ λεηλασία. Ἀργότερα, ὅμως, θὰ συνειδητοποιηθοῦν οἱ σκοποὶ τῶν Φράγκων καὶ θὰ ἐκτιμηθοῦν σωστὰ τὰ γεγονότα.

* * *

4 Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ τῆς Σταυροφορίας ἄρχισε τὸ 1201. Σημαντικοὶ Φράγκοι φεουδάρχες δήλωσαν συμμετοχὴ: ὁ κόμης τῆς Φλάνδρας Βαλδουῖνος, ὁ κόμης τῆς Καμπανίας Τιμπώ, ὁ ἱστορικὸς Γοδεφρείδος Βιλλεαρδουῖνος καὶ ὁ μαρκήσιος Βονιφάτιος Μομφερατικός.

Ἡ συγκέντρωση τοῦ στρατοῦ ἔγινε στὸν Ἰούνιο τοῦ 1202, στὴ Βενετία. Τὸ Νοέμβριο τοῦ 1202, καταλήφθηκε γιὰ λογαριασμὸ τῶν Βενετῶν, ἡ δαλματικὴ πόλη Ζάρα, ποὺ εἶχε ἀποστατήσει καὶ ὑπαχθεῖ στὸ βασιλεῖο τῆς Οὐγγαρίας.

Οἱ δυναστικὲς ἔριδες στὴν Κωνσταντινούπολη («Ἄγγελιοι») διευκόλυναν –ὡς συνήθως– τὰ δυτικὰ σχέδια.

Οἱ Σταυροφόροι, στὶς 24.5.1203 ξεκίνησαν ἀπὸ τὴ Ζάρα καὶ μὲσω Κερκύρας κατευθύνθηκαν γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη.

Μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Λατίνους (1204), ἢ ὡς τότε ἐνιαίᾳ Βυζαντινῇ Αὐτοκρατορίᾳ κατακερματίστηκε μὲ τὴ δημιουργία τῶν φεουδαρχικῶν κρατῶν τῶν κατακτητῶν. Παράλληλα, ὅμως, σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς (Νίκαια, Ἡπειρος, Τραπεζοῦντα, Ρόδος) ὀργανώθηκαν ἐστίες ἐθνικῆς ἀντίστασης, ποὺ γρήγορα ἐξελίχτηκαν σὲ ἀνεξάρτητα βυζαντινὰ κράτη.

Στὸ χάρτη σημειώνονται τὰ ὅρια τῆς ἐνιαίᾳς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, τὸ 1180, τὴν ἐποχὴ δηλαδὴ τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου σημαντικοῦ, πρὶν ἀπὸ τὴ λατινικὴ κατάκτηση, αὐτοκράτορα, τοῦ Μανουὴλ Α΄ Κομνηνοῦ, καθὼς καὶ τὰ διάδοχά της κράτη, φραγκικὰ καὶ βυζαντινὰ, ὅπως διαμορφώθηκαν τὸ 1210 περίπου.

Ἡ θεά τῆς πόλεως τοὺς ἄφησε κατάπληκτους. «Δὲν μπορούσαν νὰ φανταστοῦν πὼς ὑπῆρχε στὸν κόσμον τόσο ἰσχυρὴ πόλη» σημειώνει ὁ Γ. Βιλλεαρδουῖνος στὴν «Ἱστορία» του.

Στις 6 Ἰουλίου ἄρχισε ἡ πρώτη πολιορκία, μὲ λεηλασίες στὰ προάστια καὶ τὶς ἀκτὲς τῆς Προποντίδας. Προσπάθεια τῶν πολιορκουμένων τὴ νύκτα τῆς Πρωτοχρονιάς τοῦ 1204, νὰ πυρπολήσουν τὸν ἐχθρικὸ στόλο, ἀπέτυχε. Ἐπικράτησε τότε ἀναρχία.

Στις 25 Ἰανουαρίου, ὁ λαὸς ἀνακήρυξε αὐτοκράτορα τὸν Νικόλαο Καναβό, ἐνῶ ὁ αὐτοκράτορας Ἀλέξιος Δ΄ συνελήφθη καὶ ἐκτελέστηκε (8.2.1204).

Νέος αὐτοκράτορας ἐκλέχθηκε ὁ Ἀλέξιος Ε΄ ὁ Μούρτζουφλος. Μάταια προσπάθησε νὰ ὀργανώσει τὴν ἀμυνα καὶ νὰ περιορίσει τὶς λεηλασίες.

Οἱ Σταυροφόροι, ἤδη τὸν Μάρτιο τοῦ 1204 εἶχαν ὑπογράψει συνθήκη γιὰ τὴν τύχη τῆς Αὐτοκρατορίας μετὰ τὴν πτώση τῆς πρωτεύουσας.

Βασικὲς ἀποφάσεις: θὰ ἐκλεγόταν Λατίνος Αὐτοκράτορας καὶ Λατίνος Πατριάρχης. Ἔτσι, φάνηκαν καὶ οἱ ἀληθινοὶ σκοποὶ τῆς ἐκστρατείας. Ἐπίσης, καθορίστηκε ὁ τρόπος διανομῆς τῆς λείας καὶ τῶν ἐδαφῶν τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ μεγάλη ἐπίθεση κατὰ τοῦ θαλασσίου τείχους ἔγινε στὶς 9 Ἀπριλίου. Ἡ τελικὴ ὁμως ἐπίθεση ἔλαβε χώρα στὶς 12, καὶ ξημερώνοντας 13, ἔπεσε ἡ Πόλη.

Ἡ ἡγεσία εἶχε ἤδη διαλυθεῖ. Αὐτοκράτωρ καὶ εὐγενεῖς ἐγκατέλειψαν τὴν πόλη καὶ μόνο οἱ κληρικοὶ ἔμειναν, γιὰ νὰ προὔπαντήσουν τοὺς Σταυροφόρους καὶ νὰ τοὺς δηλώσουν τὴν ὑποταγὴ τῆς Βασιλεύουσας.

Ὁ λαὸς πίστευε στὰ χριστιανικὰ αἰσθήματα τῶν νικητῶν, ἀλλὰ διαψεύστηκε οἰκτρά.

* * *

5 **Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ** τῶν Σταυροφόρων ἀποκάλυψε στοὺς Ἀνατολικοὺς τὴ φραγκικὴ Δύση, ἑκατὸν πενήντα χρόνια μετὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ σχίσμα.

Ἔγιναν ἀπὸ τοὺς Φράγκους ἀκατονόμαστες πράξεις ἀγριό-

τητας καὶ θηριωδίας. Φόνευαν ἀδιάκριτα γέροντες, γυναῖκες καὶ παιδιά. Λεηλατοῦν καὶ διαρπάζουν τὸν πλοῦτο τῆς «*βασίλισσας τῶν πόλεων τοῦ κόσμου*». Στὴ διανομὴ τῶν λαφύρων μετέσχε, κατὰ συμφωνία, καὶ ὁ Πάπας.

Τὸ χειρότερο: πυρπόλησαν τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Πόλης καὶ ἐξανδραπόδισαν ἓνα τμήμα τοῦ πληθυσμοῦ της. Σὲ αὐτὰ πρέπει νὰ προστεθοῦν οἱ βιασμοὶ τῶν γυναικῶν καὶ τὰ ἄλλα κακουργήματα. Μόνο τὴν πρώτη μέρα, φονεύθηκαν 7.000 κάτοικοι τῆς Πόλης.

Ἰδιαιτέρως δέ, στόχος τῆς θηριωδίας ἦταν ὁ Κλῆρος. Ἐπίσκοποι καὶ ἄλλοι κληρικοὶ ὑπέστησαν φοβερὰ βασανιστήρια καὶ κατασφάζονταν μὲ πρωτοφανῆ μανία. Ὁ Πατριάρχης μόλις μπόρεσε, ξυπόλυτος καὶ γυμνός, νὰ περάσει στὴν ἀπέναντι ἀκτῆ.

Ἡ Κωνσταντινούπολη ἀπογυμνώθηκε ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς της. Ἐσυλήθησαν οἱ ναοὶ καὶ αὐτὴ ἡ Ἁγία Σοφία, μάλιστα μέσα σὲ σκηνὲς φρίκης. Στὴ λεηλασία πρωτοστατοῦσε ὁ λατινικὸς Κλῆρος.

Κανεὶς δὲν φανταζόταν ὅτι ἡ Πόλη θὰ ἔκρυβε τόσο ἀνεκτίμητους θησαυροὺς.

Ἐπὶ πολλὰ χρόνια, τὰ δυτικὰ πλοῖα μετέφεραν θησαυροὺς της στὴ Δ. Εὐρώπη, ὅπου καὶ σήμερα κοσμοῦν ἐκκλησίες, μουσεῖα καὶ ιδιωτικὲς συλλογές (π.χ. Ἁγιος Μάρκος, Βενετία). Ἐνα μέρος τῶν θησαυρῶν (κυρίως χειρόγραφα) καταστράφηκε. Μέγα μέρος ἀπὸ τοὺς «*βυζαντινοὺς*» θησαυροὺς τοῦ Ἁγ. Μάρκου ἐκποιήθηκε τὸ 1795 ἀπὸ τὴ Βενετικὴ Δημοκρατία γιὰ πολεμικὲς ἀνάγκες.

* * *

6 ΒΑΘΥΤΕΡΑ ἴχνη ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν καταστροφὴ «*τῆς Πόλης τῶν πόλεων*» χαράχθηκαν μέσα στὶς ψυχὲς τῶν Ὁρθοδόξων.

Γιὰ τοὺς Ρωμηοὺς, ἦταν πιά ἀπόλυτα βεβαιωμένο ὅτι ἡ Δ΄ Σταυροφορία εἶχε ἀπ' ἀρχῆς στόχο τὴν ἄλωση τῆς Πόλης καὶ τὴ διάλυση τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας.

Καὶ εἶναι γεγονός, ὅτι οἱ δυτικὲς πηγὲς βλέπουν τὴν καταστροφὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς τιμωρία τῶν «*αἱρετικῶν*» (Γραικῶν), ποὺ ἦσαν «*ἀσεβεῖς καὶ χειρότεροι ἀπὸ*

ΟΙ ΟΚΤΩ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ

Α΄ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ (1096-1099)

Εμπνευστής της ο πάπας Ουρβανός Β΄ στη Σύνοδο του Κλερμόν.

Με επικεφαλής τον Πέτρο τον Ερημίτη και τον Γκωτιέ τον Ακτήμενα, η «σταυροφορία του λαού» κατατροπώθηκε από τους Τούρκους. Στη συνέχεια, η «σταυροφορία των αρχόντων» κατακτά την Αντιόχεια, την Έδεσσα και έπειτα την Ιερουσαλήμ (1099). Καταλήγει στη δημιουργία των λατινικών κρατών της Ανατολής: της Ηγεμονίας της Αντιόχειας, της Κομητείας της Έδεσσας, του Βασιλείου της Ιερουσαλήμ (το οποίο περιήλθε στον Γοδεφρείδο τον Βουιλώνιο) και της Κομητείας της Τρίπολης.

Β΄ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ (1147-1149)

Κήρυκας της ο Βερνάρδος του Κλαιρβώ για λογαριασμό του πάπα Ευγένιου Γ΄.

Με επικεφαλής τον Κορράδο των Χόχενσταουφεν και τον Λουδοβίκο Ζ΄, πολιορκεί μάταια τη Δαμασκό και δεν κατορθώνει να απελευθερώσει την Έδεσσα, που έχει περιέλθει στους Τούρκους.

Γ΄ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ (1189-1192)

Με επικεφαλής τον Φρειδερίκο Α΄ Βαρβαρόσα, τον Φίλιππο Αύγουστο και τον Ριχάρδο τον Λεοντόκαρδο, αποσκοπεί στην απελευθέρωση της Ιερουσαλήμ, την οποία ανέκτησε ο Σαλαδίνος το 1187, και καταλήγει στην κατάληψη της Κύπρου και του Αγίου Ιωάννη της Άκρας.

Δ΄ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ (1202-1204)

Εμπνευστής της ο πάπας Ιννοκέντιος Γ΄.

Με επικεφαλής τον Βονιφάτιο Α΄ τον Μομφερρατικό και τον Βαλδουίνο Θ΄ της Φλάνδρας, εκτρέπεται με παρέμβαση των Βενε-

τών από τον αρχικό της στόχο, που ήταν η κατάληψη της Αιγύπτου, και κατευθύνεται προς την Κωνσταντινούπολη, η οποία καταλαμβάνεται και λεηλατείται το 1204. Ιδρύεται η Λατινική Αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης και οι Βενετοί αποκτούν τεράστια εμπορικά και εδαφικά προνόμια.

Ε΄ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ (1217-1219)

Εμπνευστής της ο πάπας Ιννοκέντιος Γ΄.

Η σταυροφορία κηρύσσεται το 1215 από τη Δ΄ Σύνοδο του Λατερανού. Με επικεφαλής τον Ανδρέα Β΄, βασιλιά της Ουγγαρίας, και στη συνέχεια τον Ιωάννη της Βρυέννης, βασιλιά της Ιερουσαλήμ, δεν κατορθώνει να αποσπάσει από τους μουσουλμάνους το Όρος Θαβώρ και καταλαμβάνει προσωρινά τη Δαμιέτη στην Αίγυπτο (1219-1221).

ΣΤ΄ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ (1228-1229)

Εμπνευστής της ο πάπας Ονώριος Γ΄.

Διευθύνεται από τον Φρειδερίκο Β΄ των Χόχενσταουφεν, που διαπραγματεύεται με τους μουσουλμάνους την παράδοση της Ιερουσαλήμ, της Βηθλεέμ και της Ναζαρέτ.

Ζ΄ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ (1248-1254)

Εμπνευστής της ο πάπας Ιννοκέντιος Δ΄.

Υπό την καθοδήγηση του Λουδοβίκου Θ΄ (του Αγίου Λουδοβίκου), αποπειράται να καταλάβει την Αίγυπτο, η οποία ελέγχει τους Αγίους Τόπους. Οι Σταυροφόροι κυριεύουν τη Δαμιέτη, και στη συνέχεια κατατροπώνονται στη Μανσούρα και εγκαταλείπουν την Αίγυπτο.

Η΄ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ (1270)

Οργανωμένη από τον Λουδοβίκο Θ΄ και τον Κάρολο Α΄ τον Ανδεγαυικό, κατευθύνεται προς την Τύνιδα, όπου ο βασιλιάς της Γαλλίας βρίσκει τον θάνατο.

τοὺς Ἑβραίους». Τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴ βλέπουν ὡς «νίκη τῆς Χριστιανοσύνης».

Τὸ χάσμα, συνεπῶς, μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ποὺ εἶχε ἀνοιξεὶ μὲ τὸ Σχίσμα (1054), γίνεται τώρα ἀγεφύρωτο.

Οἱ «Βυζαντινοὶ» εἶχαν τὴν εὐκαιρία, ἄλλωστε, νὰ ζήσουν τὸ μῖσος τῶν Φράγκων ἐναντίον τους.

Κατὰ τὸν ἱστορικὸ Νικήτα Χωνιάτη, αὐτόπτη μάρτυρα τῆς Ἀλώσεως, ἡ ἀρπακτικότητα καὶ βαρβαρότητα τῶν Σταυροφόρων δὲν συγκρίνεται μὲ τὴν ἠπιότητα τῶν Μουσουλμάνων, οἱ ὁποῖοι, μόλις κατέλαβαν τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀρκέστηκαν ἀπλῶς στὴν ἐπιβολὴ μικροῦ φόρου, ἀποφεύγοντας κάθε βιαιότητα.

Οί «Βυζαντινοί» συνειδητοποίησαν ὅτι μετὰ τὸ 1204, οἱ Λατίνοι-Φράγκοι ἦσαν ὁ οὐσιαστικὸς ἐχθρὸς τους, γιατί μόνο ἀπὸ αὐτοὺς κινδύνευε ἡ ὀρθόδοξη πίστη καὶ ἡ Παράδοση τοῦ Γένους.

Ἔτσι, διαμορφώθηκε ἡ στάση τῶν Ἀνθενωτικῶν, ποὺ προέκριναν τὴν πρόσκαιρη συνεργασία μὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς ἀπὸ τὴ «φιλία» τῶν Φράγκων, ἐπιλέγοντας μεταξὺ δύο κακῶν. Μία στάση ποὺ θὰ ἐκφρασθεῖ θεολογικὰ ἀπὸ τὸν ἅγιο Κοσμᾶ τὸν Αἰτωλὸ τὸ ΙΗ' αἰῶνα.

Ἡ Ἄλωση τοῦ 1204, ὅμως, εἶχε καὶ εὐεργετικὲς συνέπειες σὲ μιὰ ἄλλη διάσταση.

Ὁ μέσος Ρωμιὸς θὰ συνειδητοποιήσει τὴ σημασία τῆς διαλύσεως τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὅσο μάλιστα θὰ παρατείνεται ἡ Φραγκοκρατία, ἡ ἀντιπάθεια ἐναντίον τῶν Λατίνων θὰ μεταστοιχειωθεῖ σὲ ὁμοψυχία.

Λόγω δὲ τῆς διασπάσεως τῆς ἐνότητος τῶν ἐπιμέρους ἐθνοτήτων τῆς Αὐτοκρατορίας μετὰ τὸ 1204, θὰ ἀρχίσει ὁ τוניσμός τῆς ἐθνικότητας, μὲ ἐμφάνιση τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως.

Ὁ τραυματισμὸς δὲ τοῦ ἐθνικοῦ γοήτρου, θὰ γεννήσει τὴ Μεγάλῃ Ἰδέα, ὡς πόθο ἐπανακτῆσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀνασυστάσεως τῆς Αὐτοκρατορίας.

* * *

7 **ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ** σημαντικότερα βιβλία ποὺ ἔχουν γραφεῖ γιὰ τὴν Ἄλωση τῆς Πόλης ἀπὸ τοὺς Φράγκους εἶναι τοῦ Ernle Bradford, *The great betrayal* (Ἡ μεγάλη προδοσία), Λονδίνο 1966. Γερμανικὴ μετάφραση (*Der Verrat von 1204*) τὸ 1978 (σσ. 322). Τὸ βιβλίο διαιρεῖται σὲ 18 κεφάλαια καὶ περιέχει καὶ σειρὰ πινάκων τοῦ ζωγράφου Palma il Giovane (ΙΣΤ' αἰ).

Ὁ συγγραφέας, ἀποτιμώντας ἀντικειμενικὰ τὰ πράγματα, χαρακτηρίζει τὴν ἄλωση καὶ λεηλάτηση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Φράγκους, ὡς μιὰ «ἀπὸ τὶς φοβερότερες πράξεις τῆς Ἱστορίας». Ὀνομάζει, μάλιστα, τὴν Πόλη «προμαχῶνα τῆς Δύσεως». «Ὁ χωρισμὸς καὶ ἀπομόνωση τῆς ἀνατολικῆς ἀπὸ τὴ δυτικὴ Εὐρώπη ἀνάγεται σὲ τελευταία ἀνάλυση σὲ αὐτὸ τὸ γεγονός».

Οί συνέπειές του εἶναι αἰσθητὲς ὡς σήμερα. Στὴ διάσπαση τῆς Αὐτοκρατορίας ὁ συγγραφέας ἀποδίδει τὸ μεταγενέστερο «βαλκανικὸ πρόβλημα», ὡς καὶ τὴ διαίρεση τῆς Εὐρώπης σὲ Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ.

Ὡς κύριο αἶτιο τῆς ἐκτροπῆς τῆς Δ΄ Σταυροφορίας θεωρεῖ τὸ μίσος τῶν Φράγκων κατὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολῆς. Καταδικάζει τὴ στάση τοῦ Πάπα καὶ τῶν δυτικῶν Χριστιανῶν γιὰ τὴν «καταστροφὴ ἑνὸς χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ» καὶ ἀποκαλεῖ τοὺς καταστροφεῖς Σταυροφόρους «βαρβάρους».

Σημαντικότερη εἶναι ἡ διαπίστωσή του, ὅτι «ἡ συμπεριφορὰ τῶν χριστιανῶν κατακτητῶν στὰ 1204, ἦταν πολὺ χειρότερη ἀπὸ ἐκείνη τῶν Τούρκων τὸ 1453. Οἱ δυτικοὶ κατακτητὲς μισοῦσαν περισσότερο τοὺς ἐν πίστει ἀδελφούς τους ἀπὸ ὅσο οἱ Μουσουλμᾶνοι δύο αἰῶνες μετὰ».

Δέχεται δὲ καὶ αὐτός, ὅτι μία ἀπὸ τὶς σοβαρότερες συνέπειες τοῦ 1204 ἦταν τὸ ἄνοιγμα τοῦ δρόμου τῶν Τούρκων πρὸς τὴν Εὐρώπη.

Χρειάστηκε, πραγματικά, πολλὴ τόλμη καὶ εὐσυνειδησία γιὰ νὰ γραφεῖ αὐτὸ τὸ βιβλίο, ἕνα ἀπὸ τὰ λίγα ποὺ ἔχουν γραφεῖ γιὰ τὴν «προδοσία τοῦ 1204», διότι ἡ δυτικὴ ἱστοριογραφία φροντίζει ἐπιμελῶς νὰ ρίχνει τὸ φῶς τῆς ἔρευνας μονομερῶς στὸ 1453...

---

* Ἐφημερ. «Χριστιανική», ἀριθ. 681 (994)/6.5.2004, σελ. 10.